

Akın ŞİMŞEK (*)

SİGORTA BORÇLARINI TECİL ve TAKSİTLENDİRMEDE TEMİNAT

1 - GİRİŞ

İşverenlerin gerek ekonomik kriz gerekse faaliyetlerindeki daralmalar nedeniyle zora düşmeleri halinde vergi, sosyal güvenlik ve diğer kamu alacakları ilgili mevzuatları dâhilinde tecil veya taksitlendirilebilmekte¹ hatta terkin edilerek borcun tamamı dahi silinebilmektedir. Tecil veya taksitlendirilme yoluna gidilmesinde ise devlet erteleme nedeniyle vazgeçtiği alacaklarını garanti altına almak için aynı veya nakdi teminat isteyebilmektedir.

Sosyal güvenlik prim ve diğer alacaklarının mevzuatı dâhilinde tecil veya taksitlendirilmesinde de ertelenen borca mukabil teminat istenmekte ve işverenin ertelemeden kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde verilen teminat çözülerek el konulmaktadır. Bu uygulama ile biriken sosyal güvenlik borcu nedeniyle ticari faaliyeti riske girecek veya sonlanacak duruma

gelen işverenlerin teminat alınarak borçları ertelenmekte ve ticari faaliyetini sürdürmesi amaçlanmaktadır. Bu şekilde bir taraftan işsizliğin önüne geçilecek diğer taraftan özel sektörün faaliyetini sürdürmesi desteklenmiş olacaktır.

Bu makalemizde zora düşmüş ve vadesi geçtiği halde sosyal güvenlik sigorta primi ve bu kapsamda diğer ödemelerini zamanında yapamamış olmaları nedeniyle borçları tecil ve taksitlendirilen işverenlerin borçlarının ertelenmesine karşılık göstermeleri gereken teminatlardan bahsedeceğiz.

2- TEMİNATA İLİŞKİN MEVZUAT

Sosyal güvenlik prim borçlarının tecil ve taksitlendirilmesinde teminat alınmasına ilişkin ana düzenleme 5510 sayılı Kanunun 5754 sayılı Kanunun 52. maddesi ile² değişik "Primlerin ödemesi" başlıklı 88. maddesinde yapılmıştır. Anılan maddenin ilgili fıkrasında "Kurumun süresi içinde ödenmeyen prim ve diğer alacaklarının tahsi-

* Rekabet Kurumu, Basım ve Yayın Müdürü

¹ Tecil ve taksitlendirmeye ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Akın ŞİMŞEK, "Mükelleflerin Sigorta Primi ve Diğer Borçlarının Tecili ve Taksitlendirilmesi" Vergi Raporu, Sayı: 120, Eylül 2009

² 08.05.2008 tarih ve 26870 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

linde, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usûlü Hakkında Kanununun 51 inci, 102 nci ve 106 ncı maddeleri hariç, diğer maddeleri uygulanır. Kurum, 6183 sayılı Kanunun uygulanmasında Maliye Bakanlığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşları ve mercilere verilen yetkileri kullanır.

Kurum, 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen alacakları hariç olmak üzere her türlü alacağın teminatını teşkil etmek üzere Yeni Türk Lirası ve/veya yabancı para birimi üzerinden ticari işletme, taşınır ve/veya taşınmaz rehni dahil olmak üzere her türlü teminat almaya yetkilidir.” denilmek suretiyle konu hüküm altına alınmıştır.

Sözü edilen düzenlemede belirtilen 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun konu ile ilgili “Tecil” başlıklı 48. maddesinde ise “Amme borcunun vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veyahut haczolunmuş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunun çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla, alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca; amme alacağı 36 ayı geçmemek üzere ve faiz alınarak tecil olunabilir.

(Ek: 4/6/2008-5766/6 md.) Şu kadar ki, amme borçlusunun alacaklı tahsil daireleri itibarıyla tecil edilen borçlarının toplamı ellibin Yeni Türk Lirasını (bu tutar dahil) aşmadığı takdirde teminat şartı aranılmaz. Bu tutarın üzerindeki amme alacaklarının tecilinde, gösterilmesi zorunlu teminat tutarı ellibin Yeni Türk Lirasını aşan kısmın yarısıdır. Bakanlar Kurulu; bu tutarı on katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye, yeniden kanuni tutarına getirmeye ve alacaklı amme idareleri itibarıyla bu hadler arasında farklı tutar belirlemeye yetkilidir.

.....

(Değişik fıkra: 4/6/2008-5766/6 md.)Haciz yapılmışsa mahcuz mal, değeri tutarınca teminat

yerine geçer. Tecil edilen amme alacakları ile ilgili olarak daha önce tatbik edilen ve borcun tamamını karşılayacak değerde olan hacizler, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır ve buna isabet eden teminat iade edilir. Ancak, mahcuz malların değeri tecil edilen borç tutarından az, zorunlu teminat tutarından fazla olması halinde, tatbik edilen hacizler, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarı mahcuz mal değerinin altına inmediği müddetçe kaldırılmaz. Tecilli borca karşılık alınan teminat ise, tecil şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarının zorunlu teminat tutarının altına inmesi durumunda, yapılan ödemeler nispetinde kaldırılır.

.....

Tecil şartlarına riayet edilmemesi, değerini kaybeden teminatın veya mahcuz malların tamamlanmaması veya yerlerine başkalarının gösterilmemesi hallerinde amme alacağı muaccel olur.(Ek:25/5/1995-4108/13 md.)Tecil edilen amme alacağının gecikme zammı tatbik edilmeden alacaklardan olması halinde, ödenen tecil faizleri iade veya mahsup edilmez.” Denilmek suretiyle tecil ve taksitlendirme ile teminata ilişkin usul ve esaslar açıkça belirtilmiştir.

3- TEMİNAT ALINACAK ve ALINMAYACAK BORÇLAR

Sigorta primi borcu bulunan işverenlerin borçlarının tecil veya taksitlendirilmesi için en önemli şart 6183 sayılı Kanununun 48 inci maddesinde tecil şartları arasında sayılan teminat alınmasıdır. Uygulamada yaşanan sorunlar ve zaten zor durumda kalan işverenleri teminat vermeye zorlamak veya teminat vermek için kaynak aramak zorunda bırakmamak için kanun koyucu teminat aranılması için bir alt sınır yani asgari borç miktarı belirlemiştir. Bu kapsamda yukarıda met-

nine yer verilen 6183 sayılı Kanunun 48. maddesine sonradan eklenen ikinci fıkrası³ ile borçlunun tecil ve taksitlendirmeye konu borç toplamının 50.000 TL'yi (bu tutar dahil) aşmaması şartıyla tecil edilecek borçlar için teminat alınmamasına imkan sağlanmıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumunca da sigorta primi ve diğer alacakları için 50.000 TL lik asgari borç tutarının tespitinde kurumun her ünitesine⁴ olan borçlar ayrı ayrı dikkate alınmakta toplamda borç miktarı 50.000 TL'yi geçse dahi her bir üniteye borç ayrı ayrı değerlendirilerek bu tutarın altında kalan ünitelere olan borçlar teminat aranmadan tecil veya taksitlendirilebilecektir. İşverenin tecil ve taksitlendirilen ve tecil şartlarına uygun olarak ödeme yaptığı borçları için bu 50.000 TL sınır dikkate alınmış ise yeni tecil ve taksitlendirme taleplerinde daha önce tecil edilmiş borç tutarı ile talepte bulunulan borç tutarının toplamı esas alınmaktadır.

Ancak Sosyal Güvenlik Kurumuna olan sigorta primi ve diğer borç tutarı 50.000 TL' sını aşan işverenlerin borç miktarının tamamı için teminat istenmeyecektir. Bu işverenler sözü edilen 6183 sayılı Kanunun 48. maddesinin ikinci fıkrası hükmü gereğince toplam borç tutarlarının 50.000 TL'nin üzerinde kalan kısımları için teminat vereceklerdir.

4- TEMİNAT OLARAK KABUL EDİLECEK DEĞERLER

Genel olarak teminat olarak kabul edilecek değerler 6183 sayılı Kanunun "Teminat ve De-

ğerlenmesi" başlıklı 10. maddesinde sayılmıştır. Bu düzenlemeye göre;

- Para,
- Bankalar ve özel finans kurumları tarafından verilen süresiz teminat mektupları,
- Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet

iç borçlanma senetleri veya bu senetler yerine düzenlenen belgeler (Nominal bedele faiz dahil edilerek ihraç edilmiş ise bu işlemlerde anapara-ya tekabül eden satış değerleri esas alınır.),

- Bakanlar Kurulunca teminat olarak kabul edileceği açıklanan milli şirketlere ait hisse senedi ve tahviller, "Bu değerler, teminatın kabul edilmesine en yakın borsa cetvelleri üzerinden %15 noksanıyla değerlendirilir.",

- İlgililer veya ilgililer lehine üçüncü şahıslar tarafından gösterilen ve alacaklı kamu kurumunca haciz varakasına müsteniden haczedilen menkul ve gayrimenkul mallar,

Teminat olarak kabul edilmektedir. Teminat sonradan tamamen veya kısmen değerini kaybederse veya borç miktarı artarsa, teminatın tamamlanması veya yerine başka teminat gösterilmesi istenmektedir. Borçlu verdiği teminatı kısmen veya tamamen aynı değerde olmak şartıyla diğer değerlerle değiştirebilmektedir.

Ayrıca 6183 sayılı Kanunun "Teminat hükmünde olan eşya" başlıklı 12. maddesinde bu değerler haricinde bazı mal veya eşyalarında teminat olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Bu düzenlemeye göre, bar, otel, han, pansiyon, çalgılı yerler, sinemalar, oyun ve dans yerleri, birahane, meyhane, genel evler içerisinde bulunan eş-

³ 06.06.2008 tarih ve 26898(mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5766 sayılı "Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" la değişiklik yapılmıştır.

⁴ Sosyal Güvenlik Kurumunun her il müdürlüğü ile bölgesel olarak oluşturulmuş merkez müdürlüğü bulunan illerde her merkez müdürlüğü ayrı bir ünite olarak kabul edilmektedir.

ya ve malzeme 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 270, 271 inci maddeleri⁵ hükümleri saklı kalmak şartıyla bu işyerlerinin işletilmesinden doğan kamu kurumlarına olan borçlarına karşı teminat hükmünde kabul edilmektedir. Noterden tasdikli kira sözleşmesinde gayrimenkul sahibinin demirbaşı olarak kayıtlı eşya ve malzemesi ile otel, han ve pansiyonlardaki misafir ve kiracıların kendilerine ait eşyaları bu uygulamada teminat olarak kullanılamamaktadır. Üçüncü şahısların Medeni Kanununun 688 ve Borçlar Kanununun 222 nci maddelerine göre yapacakları istihkak iddiaları saklı kalmak şartıyla, bu yerlerdeki mallar üzerindeki istihkak iddiaları alacaklı kamu kurumunun bu teminat hakkını ihlal etmemektedir.

5- TEMİNAT OLARAK GÖSTERİLEN MENKUL ve GAYRIMENKULLERİN DEĞER TESPİTLERİ

Borçlularca Sosyal Güvenlik Kurumuna para dışında gösterilen taşınmaz ve taşınır teminatların teminat gösterildiği tarihte geçerli olacak değer tespitlerinin yapılması büyük önem arz etmektedir. Bu değer tespit işlemleri taşınır veya taşınmaz olmak üzere gösterilen teminatın niteliğine göre ikiye ayrılmaktadır.

5.1- Teminat Gösterilen Taşınmazın Değer Tespiti

Sosyal Güvenlik Kurumuna sigorta primi ve

diğer borçlarında dolayı borçlu işveren tecil ve taksitlendirme işlemlerinde teminat olarak taşınmaz göstermiş ise değer tespitlerinde;

- Ekspertiz Raporu Yönergesi hükümleri çerçevesinde SGK teknik elemanlarınca düzenlenen raporlar,

- Sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde yetkilendirilmiş değerlendirme uzmanları veya değerlendirme şirketleri tarafından düzenlenen raporlar,

- Ticaret, sanayi ve deniz ticaret odaları ile mühendis ve mimar odaları veya bunların bağlı olduğu birlik yönetimlerince bilirkişilik, eksperlik ve hakemlik yapma yetkisi verilenler tarafından düzenlenen raporlar,

- Bankalar ve sigorta şirketleri tarafından yaptırılan değer tespitine ilişkin raporlar,

- Hukuk mahkemelerince tayin edilmiş bilirkişilerce düzenlenen raporlar,

esas alınmaktadır. Bunlardan Ekspertiz Raporu Yönergesi hükümleri çerçevesinde SGK teknik elemanlarınca düzenlenen raporlar ile sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde yetkilendirilmiş değerlendirme uzmanları veya değerlendirme şirketleri tarafından düzenlenen raporlar hariç olmak üzere diğer şekillerde değer tespitine ilişkin düzenlenen raporlarda, rapor düzenleyen ekspertiz veya bilirkişilerin, yetki veya ruhsat belgelerinin rapora eklenmesi zorunludur.

⁵ 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu; Madde 270 – Kiralayan evvelce yapılması lazımgelen icrai takibi yapmadan haiz olduğu hapis hakkının muvakkaten muhafazası için icra dairesinin yardımını isteyebilir.(B.K. 267, 269, 281).

Teahhurunda tehlike varsa zabitanın yahut nahiyeye müdürünün de yardımı istenebilir.

İcra dairesi üzerlerinde hapis hakkı bulunan eşyanın bir defterini yapar ve rehinleri paraya çevirme yoluyla takip talebinde bulunması için kiraliyana on beş günü geçmemek üzere münasip bir mühlet verir.

Madde 271 – (Değişik: 18/2/1965 - 538/111 md.)

Gizlice veya cebirle götürülmüş eşya, götürülmelerinden on gün içinde icra dairesinin emri ile ve zabıta kuvvetiyle geri alınabilir.İyi niyet sahibi üçüncü şahısların hakları saklıdır.

İhtilaf halinde mahkeme basit yargılama usulü ile meseleyi halleder ve karara bağlar.

5.2- Teminat Gösterilen Taşınırın Değer**Tespiti**

Borçlu işverenler tarafından borç miktarının 50.000 TL'yi aşması nedeniyle gösterilen teminat taşınır ise, öncelikle Sosyal Güvenlik Kurumunun ilgili sosyal güvenlik il müdürlüğü veya varsa sosyal güvenlik merkezinde icra, haciz ve satış işlemlerinde görevli icra memurunca değer tespiti yapılmaktadır.

Ayrıca, taşınırın niteliğine göre bu görevlilerce ya da ilgili Sosyal Güvenlik İl Müdürü veya merkez Müdürünce gerek görülmesi halinde bilirkişilere değer biçtirilmekte ya da ilgili meslek ve esnaf odalarından görüş alınmakta veya emsal malların piyasa araştırması yaptırılmaktadır.

6- ŞAHSİ KEFALETİN TEMİNAT HÜKMÜ

Teminat gösterecek taşınır veya taşınmazı bulunmayan veya bulunmasına rağmen bunları teminat gösteremeyen borçlu işverenler Sosyal Güvenlik Kurumunun ilgili il müdürlüğü veya merkez müdürlüğünce uygun görülmesi halinde 6183 sayılı Kanununun 11. maddesine göre kuruma olan borcunu karşılayacak varlığı olduğuna kanaat getirdiği üçüncü bir şahsın kefaletini kabul edebilmektedirler.

Burada önemli olan iki kriter borçlunun borcunun tecil ve taksitlendirilmemesi nedeniyle acze düşeceğinin ve ticari faaliyetinin tehlikeye girebileceğinin tespiti ile kefaleti kabul edilecek üçüncü şahsın toplam borç miktarını ödeyebilecek durumda olduğuna kanaat getirilmesidir. Üçüncü kişinin şahsi kefaletini Sosyal Güvenlik Kurumunun ilgili birimi kabul edip etmemekte serbest olup bu konuda bir zorlama bulunmamaktadır.

7- DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Sosyal Güvenlik Kurumunun tek ünitesine olan borç miktarı 50.000 TL nin altında olan iş-

verenin teminat alınmaksızın yapılandırılan borcunu zamanında ödememesi nedeniyle tecil ve taksitlendirme işlemi bozulmuş ise teminatsız tecil ve taksitlendirme uygulamasından yararlanmadığı başka bir tecil ve taksitlendirilmiş borcu bulunmazsa teminatsız tecil ve taksitlendirme uygulamasından tekrar yararlandırılmaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken husus tecil ve taksitlendirilen borçlarına ilişkin aylık taksitleri ve cari ay borçlarına ilişkin ödeme yükümlülükleri ile diğer şartları yerine getirmeyen borçluların tecil ve taksitlendirme işlemi bozularak, muaccel olan alacağın tahsili için cebri icra işlemlerine derhal başlanmasıdır. Bu durumda tecil ve taksitlendirilmiş borcu karşılığında teminat alınmış ise borcun zamanında ödenmesi gerekmekte aksi halde teminat paraya çevrilecek ve kalan borç olursa ilgili mevzuatına göre diğer şekillerle cebren tahsile devam edilecektir.

Teminat olarak üzerinde sınırlama veya kısıtlama olmayan mallar kabul edilmekte veya kısıtlama olmasına rağmen toplam bedeli güncel kısıtlama borcu ile birlikte sigorta prim ve diğer borçlarını da karşılıyorsa yine de teminat olarak kabul edilebilmektedir. Bu şekilde borçlunun, borcuna karşılık teminat olarak gösterdiği malları üzerine kaydi işlemler yapıldıktan sonra borçlu tarafından istenmesi halinde teminat dışındaki diğer mallar üzerinde varsa haciz kaldırılmaktadır.

Tecil ve taksitlendirme işleminden önce uygulanan ve tecil ve taksitlendirmeye konu alacağın tamamını karşılayacak değerinde olan hacizler ile alınmış olan teminatlar üzerindeki hacizlerden bir kısmının borçlu tarafından daha sonraki bir tarihte kaldırılmasının veya iadesinin istenilmesi durumunda, talep tarihine kadar olan taksit tutarlarının ve cari ay borçlarının ödenmiş ve daha önce alınmış olan teminatın bölünebilir nite-

likte olması durumunda ödenen miktarı aşmak kaydıyla tecil ve taksitlendirilen borçtan fazlaya ilişkin teminatlar üzerindeki hacizler kaldırılmakta veya iade edilmektedir.

Tecil ve taksitlendirme şartlarına uygun olarak yapılan ödemeler neticesinde kalan tecilli borç tutarı hacizli malın değerinin altına inmesi durumunda, mahcuz malın bölünebilir nitelikte olması şartıyla yapılan ödemeler nispetinde uygulanan hacizler de kaldırılmaktadır.